

Kulturdepartementet
10333 Stockholm
Diarienummer Ku2019/02112/KL

Remiss. Härifrån till evigheten- en långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv

Sammanfattning

Regionstyrelsen har fått möjlighet att yttra sig över ovan rubricerat betänkande och lämnar härmed ett yttrande på valda delar.

Regionstyrelsen ställer sig till stora delar bakom utredningens förslag till modernisering och utveckling av lagstiftningen och ser positivt på merparten av förslagen. Utredningen är i hög grad deskriptiv och inte alltid helt tydlig. Regionstyrelsen väljer att kommentera valda delar där styrelsen antingen inte är överens med utredningens förslag eller vill understryka att en fråga är extra viktigt att poängtera.

- Regionstyrelsen delar utredarens bedömning att den statliga arkivmyndighetens rätt att meddela föreskrifter för kommuner och regioner inte bör utökas samt att den statliga arkivmyndigheten inte heller bör utöva tillsyn över arkivförvaltningen i kommuner och regioner. Det skulle innebära en inskränkning av den grundlagsfästa principen om det kommunala självstyret. (kap. 9)
- Regionstyrelsen ser särskilt positivt på förslaget om att fler arkivcentra bör bildas (kap. 10)
- Utredningen föreslår att Riksarkivets instruktion inte längre ska peka ut landsarkiv som en del av myndighetens organisation eller var i landet myndigheten ska vara placerad. Regionstyrelsen håller med utredningen om att en regional närvaro är mycket väsentlig. Landsarkiven fyller en viktig funktion på de platser där de idag är etablerade. En eventuell nedläggning eller förflyttning skulle få stora negativa lokala konsekvenser för Gotland. Om antalet landsarkiv minskar riskerar följden att bli en centralisering av landets kulturarv med minskad tillgänglighet som följd. Att Riksarkivet ska kunna bestämma var i landet det ska finnas landsarkiv anser regionstyrelsen därför vara olämpligt. På Gotland delar regionarkivet Gotland och Landsarkivet i Visby lokaler i Arkivcentrum Gotland där samverkan bedrivs

med till viss del gemensamma aktiviteter såsom en gemensam publik programverksamhet. Därför skulle en nedläggning av Landsarkivet i Visby drabba Gotland hårt såväl ekonomiskt som kulturellt. Det skulle också strida mot betänkandets förslag på att stimulera samverkan mellan arkiv i form av arkivcentra (kap. 13).

Yttrande

Regionstyrelsen ställer sig till stora delar bakom utredningens förslag till modernisering och utveckling av lagstiftningen och ser positivt på merparten av förslagen. Utredningen är i hög grad deskriptiv och inte alltid helt tydlig. Regionstyrelsen väljer att kommentera valda delar där styrelsen antingen inte är överens med utredningens förslag eller vill understryka att en fråga är extra viktigt att poängtera. Kommentarer indelas utifrån kapitelindelningen i betänkandet.

Kapitel 9. Normering tillsyn och rådgivning

9.7.1 Ansvarsfördelningen mellan den statliga arkivmyndigheten och kommuner och regioner

Utredningen föreslår att den statliga arkivmyndighetens rätt att meddela föreskrifter för kommuner och regioner inte bör utökas samt att den statliga arkivmyndigheten inte heller bör utöva tillsyn över arkivförvaltningen i kommuner och regioner. Regionstyrelsen ställer sig bakom utredningens förslag. Att ge Riksarkivet rätt att meddela föreskrifter för kommuner och regioner skulle innebära en inskränkning av den grundlagsfästa principen om det kommunala självstyret. Styrelsen anser att Riksarkivets roll som en rådgivande kompetens istället bör stärkas. Det är värdefullt för kommuner och regioner i sitt arbete med rådgivning och stöd till de egna förvaltningarna att kunna utgå från riksarkivets råd. Regionstyrelsen anser att en utökad vägledning och rådgivning vore mycket positivt.

Samrådsgruppen för kommunala arkivfrågor är ett samverkansorgan för kommuner och regioner inom arkivområdet med SKR (Sveriges kommuner och regioner) och Riksarkivet som huvudmän (s. 332). I deras roll ingår bland annat att ge råd om bevarande- och gallring av allmänna handlingar inom kommuner och regioner samt ge olika former av professionsstöd. Regionstyrelsen anser att det vore önskvärt att även stärka Samrådsgruppen i deras rådgivande roll.

Rätten att meddela föreskrifter för arkivvården inom kommuner och regioner ligger idag hos kommunfullmäktige och regionfullmäktige enligt 16§ arkivlagen (1990:782). Enligt bestämmelserna har inte kommunfullmäktige och regionfullmäktige rätt att delegera dessa uppgifter. Önskvärt vore en ändring i arkivlagen som skulle möjliggöra för fullmäktige att delegera rätten att utfärda föreskrifter om arkivvården till arkivmyndigheten inom kommun och region. (s. 342, s. 222).

Kapitel 10. Stödjande och främjande av den enskilda arkivsektorn

10.5 Utredningens bedömningar och förslag

Regionstyrelsen ser utredningens bedömningar och förslag att uppmuntra och stödja nya och befintliga arkivcentrumlösningar (s. 58) som positivt. På Gotland är Arkivcentrum Gotland ett gott exempel på ett väl fungerande samarbete mellan stat och kommun. Regionarkivet som bevarar både kommun- och landstingsarkiv, och Landsarkivet i Visby med dess uppdrag att ta emot och vårda enskilda arkiv utgör ett totalarkiv som täcker in alla delar av det gotländska samhället (s. 496). Regionstyrelsen tolkar utredningens förslag som att Arkivcentrum Gotland inte kommer att omfattas av den nya förordningen.

1.3 Förslag till förordning om statsbidrag till arkivcentrum, paragraf 2 (s. 58)

Regionstyrelsen ser positivt på förslaget om nytt statsbidrag för att stimulera arkivcentrumlösningar. Styrelsen anser dock att begreppet arkivcentrum i förordningens mening bör vidgas till att även omfatta andra arkivcentrumlösningar. Som förslagets andra paragraf nu är formulerad, tolkar styrelsen att enbart kommunala myndigheter och enskilda arkivinstitutioner omfattas av förordningen. Med den utgångspunkten kommer Arkivcentrum Gotlands verksamhet därför inte att omfattas av förordningens bestämmelser.

1.3 Förslag till förordning om statsbidrag till arkivcentrum, paragraf 8 (s. 59)

Enligt förslagets åttonde paragraf prövas frågor om statsbidrag av Riksarkivet. Regionstyrelsen anser att Riksarkivet är fel instans att pröva dessa frågor och att den uppgiften bör skötas av en oberoende instans, förslagsvis Kulturrådet. En anledning till detta är att en jävsituation kan uppstå om även landsarkiv omfattas av förordningen. Styrelsen anser också att Riksarkivet inte bör styra över kommunernas och de enskilda arkivinstitutionernas verksamhet och medel (s 59).

Kapitel 13. Riksarkivets omgivning och interna organisation

Öppnare betoning av regional närvaro

Utredningen föreslår att Riksarkivets instruktion inte längre ska peka ut landsarkiv som en del av myndighetens organisation eller var i landet myndigheten ska vara placerad (s 517).

Regionstyrelsen ser här en möjlig risk att det trots utredningens betoning av den regionala närvaron kan leda till en minskning av antalet landsarkiv i landet. Styrelsen håller med utredningen om att en regional närvaro är mycket väsentlig. Arkiven är en grundpelare för demokratin och det livslånga lärandet. Landsarkiven fyller en viktig funktion på de platser där de idag är etablerade. En eventuell nedläggning eller förflyttning skulle få stora negativa lokala konsekvenser. Om antalet landsarkiv minskar riskerar följderna att bli en centralisering av landets kulturarv med minskad tillgänglighet som följd. Att Riksarkivet ska kunna bestämma var i landet det ska finnas landsarkiv anser Regionstyrelsen därför vara olämpligt. På Gotland delar regionarkivet Gotland och Landsarkivet i Visby lokaler i Arkivcentrum Gotland där samverkan bedrivs med till viss del gemensamma aktiviteter såsom en gemensam publik programverksamhet. En nedläggning av Landsarkivet i Visby skulle därför drabba Gotland hårt såväl ekonomiskt som kulturellt. Det skulle också strida mot betänkandets förslag på att stimulera samverkan mellan arkiv i form av arkivcentra.

Skulle en ändring i lagen träda i kraft och man från Riksarkivets sida önskar att genomföra en nedläggning av Landsarkivet i Visby behöver regionstyrelsen utreda framtida alternativa driftsformer och huvudmannaskap för den samlade arkivverksamheten på Gotland. Former att studera finns idag i Värmland på arkivinstitutionen Värmlandsarkiv.

Kapitel 14. Digital informationsförvaltning och massdigitalisering

Massdigitalisering av kulturarvet

Utredningen föreslår att Riksarkivet får i uppdrag att ta fram underlag till regeringen för att beräkna de ekonomiska konsekvenserna av en massdigitalisering på arkivområdet. Här fokuseras i första hand på digitalisering av analogt material (s 547). Regionstyrelsen anser det viktigt att i första hand istället fokusera på bevarandet av den digitalt skapade informationen som på många håll riskerar att gå förlorad. En massdigitalisering av analoga handlingar blir mycket kostsam och bör inte företas utan en grundlig utredning kring för- och nackdelar.

En samordnad nationell plan för fortbildning

Utredningen föreslår att Riksarkivet får i uppdrag att ta fram en nationell fortbildningsplan för yrkesverksamma arkivarier (s 546). Regionstyrelsen ser positivt på förslaget. Samhällets utveckling innebär att arkivarieyrket kontinuerligt breddas och förändras vilket gör det viktigt med löpande fortbildning.

Regionstyrelsen

Eva Nypelius
Ordförande

Peter Lindvall
regiondirektör